TEISINGUMO TEISMO (ketvirtoji kolegija) SPRENDIMAS

2016 m. liepos 21 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — Konkurencija — SESV 101 straipsnio 1 dalis — Išimtinai vidaus situacija — Analogiškų nacionalinės teisės aktų taikymas — Teisingumo Teismo jurisdikcija — Suderinti veiksmai — Įmonės atsakomybė, kurią nulėmė paslaugų teikėjo veiksmai — Sąlygos“

Byloje C-542/14

dėl *Augstākā tiesa* (Aukščiausiasis Teismas, Latvija) 2014 m. lapkričio 13 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2014 m. lapkričio 27 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

SIA „VM Remonts“, anksčiau – „DIV un Ko“ SIA,

SIA „Ausma grupa“

prieš

Konkurences padome

ir

Konkurences padome

prieš

SIA „Pārtikas kompānija“

TEISINGUMO TEISMAS (ketvirtoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas T. von Danwitz, teisėjai C. Lycourgos, E. Juhász, C. Vajda ir K. Jürimäe (pranešėjas),

generalinis advokatas M. Wathelet,

posėdžio sekretorius M. Aleksejev, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2015 m. spalio 21 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— Latvijos vyriausybės, atstovaujamos I. Kalniņš ir J. Treijs-Gigulis,

* Proceso kalba: latvių.

— Italijos vyriausybės, atstovaujamos G. Palmieri, padedamos *avvocato dello Stato* P. Gentili,

— Europos Komisijos, atstovaujamos N. Khan, C. Giolito ir I. Rubene,

susipažinęs su 2015 m. gruodžio 3 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl SESV 101 straipsnio 1 dalies išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant, pirma, SIA „VM Remonts“, anksčiau – SIA „DIV un Ko“, ir SIA „Ausma grupa“ ginčą su *Konkurences padome* (Konkurencijos tarybos, Latvija) ir *Konkurences padome* ginčą su SIA „Pārtikas kompānija“ dėl tariamo veiksmų derinimo dalyvaujant Jūrmalos miesto (Latvija) organizuotame konkurse.

Teisinis pagrindas

3 2001 m. spalio 4 d. *Konkurences likums* (Konkurencijos įstatymas; *Latvijas Vēstnesis*, 2001, Nr. 151) 11 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Draudžiami ir negalioja nuo jų sudarymo momento visi ūkio subjektų susitarimai, kurių tikslas ar poveikis yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškraipymas Latvijos teritorijoje, įskaitant susitarimus dėl:

<...>

5) dalyvavimo arba nedalyvavimo kvietimų teikti pasiūlymus procedūroje arba tokių veiksmų (neveikimo) taisyklių nustatymo, nebent konkurentai viešai nepaskelbia savo bendro pasiūlymo ir šiuo pasiūlymu nesiekiama trukdyti, riboti ar iškraipyti konkurencijos;

<...>“

Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

4 Jūrmalos miesto savivaldybės taryba paskelbė kvietimą teikti pasiūlymus dėl maisto produktų tiekimo švietimo įstaigoms. *DIV un Ko*, *Ausma grupa* ir *Pārtikas kompānija* pateikė pasiūlymus pagal šį kvietimą.

5 Siekdama teisinės pagalbos rengiant ir teikiant savo pasiūlymą *Pārtikas kompānija* kreipėsi į SIA „Juridiskā sabiedrība „B&Š partneri““. Pastaroji bendrovė savo ruožtu pasamdė subrangovą SIA „MMD lietas“, kuris iš *Pārtikas kompānija* gavo pasiūlymo projektą.

6 Iš sprendimo, kuriuo teikiamas prašymas priimti prejudicinį sprendimą, matyti, kad šį projektą *Pārtikas kompānija* parengė savarankiškai, nesuderinusi kainų su *DIV un Ko* ar *Ausma grupa*.

7 Iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą taip pat matyti, kad *MMD lietas* buvo lygiagrečiai pasamdyta parengti atitinkamai *DIV un Ko* ir *Ausma grupa* pasiūlymus, bet *Pārtikas kompānija* apie tai nebuvo informuota. Šiomis aplinkybėmis *MMD lietas* darbuotojas pasinaudojo *Pārtikas kompānija* pasiūlymu kaip pagrindu, kad parengtų kitų dviejų konkurso dalyvių pasiūlymus. Šis darbuotojas, be kita ko, parengė šiuos du pasiūlymus remdamasi *Pārtikas kompānija* pasiūlyme

nurodytomis kainomis, todėl *Ausma grupa* pasiūlymo kainos buvo mažesnės maždaug 5 % nei *Pārtikas kompānija* pasiūlymo kainos, o *DIV un Ko* pasiūlymo kainos – 5 % mažesnės nei *Ausma grupa* pasiūlymo.

8 2011 m. spalio 21 d. sprendimu Konkurencijos taryba nutarė, kad trys bendrovės konkurso dalyvės pažeidė Konkurencijos įstatymo 11 straipsnio 1 dalies 5 punktą, nes parengė savo pasiūlymus kartu, siekdamos imituoti realią tarpusavio konkurenciją. Konkurencijos taryba manė, kad dėl šių suderintų veiksmų buvo iškreipta konkurencija, todėl minėtoms įmonėms skyrė baudą.

9 *DIV un Ko*, *Ausma grupa* ir *Pārtikas kompānija* pateikė ieškinį dėl šio sprendimo panaikinimo. 2013 m. liepos 3 d. sprendimu *Administratīvā apgabaltiesa* (Administracinis apygardos teismas, Latvija) panaikino ginčijamą sprendimą, kiek juo konstatuotas *Pārtikas kompānija* pažeidimas, tačiau dėl dviejų kitų bendrovių šį sprendimą patvirtino.

10 Iš tiesų, nors minėtas teismas laikėsi nuomonės, kad trijų konkurso dalyvių pasiūlymuose nurodytų kainų aritmetinis santykis patvirtino suderintų veiksmų, susijusių su dalyvavimu kvietimo teikti pasiūlymus procedūroje, buvimą, jis manė, jog nebuvo jokio įrodymo, kad *Pārtikas kompānija* buvo susijusi su šiais veiksmais.

11 *DIV un Ko* ir *Ausma grupa* apskundė *Administratīvā apgabaltiesa* (Apygardos administracinis teismas, Latvija) sprendimą kasacine tvarka *Augstākā tiesa* (Aukščiausiasis Teismas), kiek tuo sprendimu atmestas šių bendrovių ieškinys. Konkurencijos taryba savo ruožtu pateikė kasacinį skundą dėl sprendimo dalies, kuria patenkintas *Pārtikas kompānija* ieškinys.

12 Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, pirma, kad šalys pagrindinėje byloje neginčija, jog minėtos sutartys negali daryti poveikio valstybių narių tarpusavio prekybai. Tačiau ji nurodo, kad Konkurencijos įstatymas buvo parengtas atsižvelgiant į būtinybę suderinti nacionalinę konkurencijos teisę su Europos Sąjungos teise ir kad šį įstatymą atitinkantį teisinį pagrindą Sąjungos teisėje pirmiausia sudaro EB 81 ir 82 straipsniai (dabar – SESV 101 ir 102 straipsniai). Konkrečiau kalbant apie šio įstatymo 11 straipsnio 1 dalį, šioje nuostatoje numatytas teisinis pagrindas, kuris iš esmės atitinka SESV 101 straipsnio 1 dalį. Minėto 11 straipsnio 1 dalies taikymas neturėtų skirtis nuo SESV 101 straipsnio 1 dalies.

13 Tačiau, kadangi *Administratīvā apgabaltiesa* (Apygardos administracinis teismas), kuris vienintelis yra kompetentingas nagrinėti faktines aplinkybes, nenustatė, kad *Pārtikas kompānija* vadovybė būtų leidusi *MMD lietas* atlikti veiksmus arba apie juos būtų informuota, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas teiraujasi, ar tokiu atveju, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, tokiai įmonei, kaip *Pārtikas kompānija*, gali būti inkriminuota tai, kad ji dalyvavo atliekant suderintus veiksmus, kaip tai suprantama pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį, kuriuos nulėmė jam savarankiškai paslaugas teikiančio paslaugų teikėjo, kaip ir *MMD lietas*, elgesys.

14 Šis teismas konkrečiai klausia, ar 1983 m. birželio 7 d. Sprendimo *Musique Diffusion française ir kt. / Komisija* (100/80–103/80, EU:C:1983:158) 97 punkte ir 2013 m. vasario 7 d. Sprendimo *Slovenská sporiteľňa* (C-68/12, EU:C:2013:71) 25 punkte nurodyti svarstymai, pagal kuriuos tai, kad įmonei inkriminuojamas SESV 101 straipsnio 1 dalies pažeidimas, reiškia ne suinteresuotosios įmonės dalyvių ar pagrindinių vadovų veiksmus ar net žinojimą, bet asmens, kuriam buvo leista veikti įmonės vardu, veiksmus, yra svarbūs tokiomis kaip pagrindinėje byloje nagrinėjamomis aplinkybėmis.

15 Šiomis aplinkybėmis *Augstākā tiesa* (Aukščiausiasis Teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar SESV 101 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad siekiant pripažinti, jog įmonė dalyvavo sudarant konkurenciją ribojantį susitarimą, būtina įrodyti įmonės vadovo asmeninius veiksmus arba tai, kad jis žinojo apie asmens, kuris teikia įmonei išorės paslaugas ir tuo pat metu veikia kitų galimo draudžiamo susitarimo šalių naudai, veiksmus arba jiems pritarė?“

Dėl prejudicinio klausimo

Dėl Teisingumo Teismo kompetencijos

16 Prašyme priimti prejudicinį sprendimą *Augstākā Tiesa* (Aukščiausiasis Teismas) pažymi, kad pagrindinėje byloje nagrinėjami suderinti veiksmai yra visiškai susiję su vidaus klausimais ir neturi poveikio valstybių narių tarpusavio prekybai. Todėl SESV 101 straipsnio 1 dalis pagrindinėje byloje neturi būti taikoma. Todėl reikia patikrinti, ar Teisingumo Teismas turi jurisdikciją atsakyti į pateiktus klausimus.

17 Šiuo klausimu pažymėtina, kad Teisingumo Teismas ne kartą yra pripažinęs, kad turi jurisdikciją priimti sprendimą pagal prašymus priimti prejudicinį sprendimą, kurie pateikti dėl Sąjungos teisės nuostatų, esant tokioms situacijoms, kai faktinėms aplinkybėms pagrindinėje byloje Europos Sąjungos teisė tiesiogiai netaikoma, tačiau buvo leista taikyti tas nuostatas nacionalinės teisės aktais, kuriuose priimant sprendimus dėl visiškai su vidaus klausimais susijusių situacijų laikomasi Sąjungos teisėje įtvirtinto požiūrio. Iš tiesų pagal nusistovėjusią teismo praktiką tokiais atvejais Sąjunga tikrai suinteresuota, kad, siekiant išvengti aiškinimo skirtumų ateityje, iš Sąjungos teisės perimtos nuostatos ar sąvokos būtų aiškinamos vienodai, neatsižvelgiant į aplinkybes, kuriomis jos turi būti taikomos (žr., be kita ko, 2013 m. kovo 14 d. Sprendimo *Allianz Hungária Biztosító ir kt.*, C-32/11, EU:C:2013:160, 20 punktą ir 2014 m. gruodžio 4 d. Sprendimo FNV *Kunsten Informatie en Media*, C-413/13, EU:C:2014:2411, 18 punktą, taip pat 2015 m. lapkričio 26 d. Sprendimo *Maxima Latvija*, C-345/14, EU:C:2015:784, 12 punktą).

18 Šiuo atveju iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, pirma, kad Latvijos teisės aktų leidėjas aiškiai siekė suderinti nacionalinę konkurencijos teisę su Sąjungos konkurencijos teise, nes šis teisės aktų leidėjas nusprendė vienodai vertinti vidaus situacijas ir situacijas, kurios reglamentuojamos Sąjungos teisės. Kita vertus, *Augstākā tiesa* (Aukščiausiasis Teismas) nurodo, kad Konkurencijos įstatymo 11 straipsnio 1 dalyje nustatytas teisinis pagrindas iš esmės yra identiškas SESV 101 straipsnio 1 daliai ir kad minėto straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama kaip ir SESV 101 straipsnio 1 dalis.

19 Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas turi kompetenciją atsakyti į pateiktą klausimą.

Dėl esmės

20 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės teiraujasi, ar SESV 101 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad įmonė negali būti laikoma atsakinga už suderintus veiksmus, kuriuos nulėmė jai paslaugas teikiančio savarankiško paslaugų teikėjo elgesys.

21 Šiuo klausimu iš karto reikia pažymėti, kad šis klausimas susijęs ne su įrodymų vertinimo ir reikalaujamo įrodinėjimo standarto normomis, kurios, jeigu nėra šią sritį reglamentuojančių Sąjungos taisyklių, iš esmės priklauso valstybių narių procesinei autonomijai (žr. 2016 m. sausio 21 d. Sprendimo *Eturas ir kt.*, C-74/14, EU:C:2016:42, 29–37 punktus), bet su pažeidimo sudedamosiomis dalimis, kurių reikia, kad įmonė būtų laikoma atsakinga už dalyvavimą atliekant suderintus veiksmus.

22 Toliau pažymėtina, kad Sąjungos konkurencijos teisės kontekste įmonė turi būti suprantama kaip reiškianti ekonominį vienetą, net jei teisiniu požiūriu šį ekonominį vienetą sudaro keletas fizinių ar juridinių asmenų (1984 m. liepos 12 d. Sprendimo *Hydrotherm Gerätebau*, 170/83, EU:C:1984:271, 11 punktas ir 2009 m. rugsėjo 10 d. Sprendimo *Akzo Nobel ir kt. / Komisija*, C-97/08 P, EU:C:2009:536, 55 punktas).

23 Kadangi taip yra, reikia pažymėti, kad Teisingumo Teismas 1983 m. birželio 7 d. Sprendimą *Musique Diffusion française ir kt. / Komisija* (100/80–103/80, EU:C:1983:158) ir 2013 m. vasario 7 d. Sprendimą *Slovenská sporiteľňa* (C-68/12, EU:C:2013:71) priėmė bylose, kuriose įmonės buvo kaltinamos remiantis jų darbuotojų elgesiu. Darbuotojas vykdė savo užduotis įmonės, kurioje jis dirba, naudai arba jos vadovaujamas, ir, vadinasi, turi būti laikomas šios įmonės ekonominio vieneto dalimi (šiuo klausimu žr. 1999 m. rugsėjo 16 d. Sprendimo *Becu ir kt.*, C-22/98, EU:C:1999:419, 26 punktas).

24 Siekiant konstatuoti Sąjungos konkurencijos teisės pažeidimą, galimas darbuotojo antikonkurencinis elgesys priskirtinas įmonei, kurios dalis jis yra, ir ji iš principo laikoma už jį atsakinga.

25 Tačiau, jei paslaugų teikėjas atitinkamoje rinkoje teikia paslaugas už atlygį savarankiškai, taikant nuostatas, kuriose numatyta skirti sankcijas už antikonkurencinius veiksmus, laikytina, jog jis yra atskira įmonė nuo tų, kurioms jis teikia savo paslaugas, ir tokio paslaugų teikėjo elgesys negali iš karto būti priskiriamas vienai iš šių įmonių.

26 Taigi šios įmonės ir jos darbuotojų ryšys iš principo nėra prilyginamas ryšiui, kuris yra nusistovėjęs tarp šios įmonės ir paslaugas teikiančių paslaugų teikėjų, todėl 1983 m. birželio 7 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimo *Musique Diffusion française ir kt. / Komisija* (100/80–103/80, EU:C:1983:158) 97 punkte ir 2013 m. vasario 7 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Slovenská sporiteľňa* (C-68/12, EU:C:2013:71) 25 punkte pateiktais svarstymais negali būti vadovaujamasi šiuo atveju.

27 Todėl negalima atmesti, kad esant tam tikroms aplinkybėms paslaugų teikėjas, kuris prisistato kaip savarankiškas asmuo, iš tikrųjų veikia vadovaujamas ir kontroliuojamas jo paslaugas užsakiusios įmonės. Taip būtų, pavyzdžiui, tuomet, kai jis turėtų mažai autonomijos ir lankstumo arba visiškai to neturėtų, kiek tai susiję su sutartos veiklos vykdymu, o jo tariamas savarankiškumas slėptų darbo santykį (žr. šiuo klausimu 2014 m. gruodžio 4 d. Sprendimo *FNV Kunsten Informatie en Media*, C-413/13, EU:C:2014:2411, 35 ir 36 punktus). Be to, kad yra toks vadovavimas arba tokia kontrolė, galima spręsti iš tarp nagrinėjamo paslaugų teikėjo ir paslaugas užsakiusios įmonės egzistuojančių specifinių organizacinių, ekonominių ir teisinių ryšių, pavyzdžiui, tų, kurie egzistuoja tarp patronuojančiųjų ir dukterinių bendrovių (šiuo klausimu žr. 2015 m. birželio 24 d. Sprendimo *Fresh Del Monte Produce / Komisijos* ir *Komisijos* / *Fresh Del Monte Produce*, C-293/13 P ir C-294/13 P, EU:C:2015:416, 75 ir 76 punktus ir juose nurodytą teismo praktiką). Tokiomis aplinkybėmis paslaugas užsakiusi įmonė gali būti laikoma atsakinga už galimą paslaugų teikėjo elgesį.

28 Antra, pažymėtina, kad, darant prielaidą, kad atitinkamas paslaugų teikėjas iš tiesų yra nepriklausomas – tai turi nacionalinis teismas, – tokiomis aplinkybėmis, kaip susiklosčiusios pagrindinėje byloje, suderinti veiksmai, kuriuos atliekant dalyvauja paslaugų teikėjas, gali būti inkriminuojami šias paslaugas užsakiusiai įmonei tik esant tam tikroms sąlygoms.

29 Šiuo klausimu primintina, kad Teisingumo Teismas yra nusprendęs, jog įmonė gali būti laikoma atsakinga už susitarimus ir dalyvavimą atliekant suderintus veiksmus, kurių tikslas yra antikonkurencinis, kai ji ketino savo elgesiu prisidėti prie visų dalyvių siektų bendrų tikslų ir žinojo apie tikrąjį kitų įmonių siekiant tų pačių tikslų planuotą ar praktiškai įgyvendintą elgesį arba galėjo pagrįstai jį numatyti ir buvo pasirengusi prisiimti su tuo susijusią riziką (šiuo klausimu žr. 1999 m. liepos 8 d. Sprendimo *Komisija / Anic Partecipazioni*, C-49/92 P, EU:C:1999:356, 87 punktą).

30 Taigi, paslaugas užsakiusiai įmonei, be kita ko, gali būti inkriminuoti ginčijami suderinti veiksmai, jei ji žinojo apie savo konkurentų ir paslaugų teikėjo antikonkurencinius veiksmus ir ketino savo pačios elgesiu prie jų prisidėti. Tokia sąlyga laikoma iš tikrųjų įvykdyta, jei ši įmonė, pasitelkdama kaip tarpininką savo paslaugų teikėją, ketino atskleisti savo neskelbtiną komercinę informaciją savo konkurentams arba ji aiškiai arba nebyliai patvirtino, jog ji su jais dalijasi šia neskelbtina komercine informacija (pagal analogiją žr. 2004 m. sausio 7 d. Sprendimo *Aalborg Portland ir kt. / Komisija*, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ir C-219/00 P, EU:C:2004:6, 82–84 punktus ir 2016 m. sausio 21 d. Sprendimo *Eturas ir kt.*, C-74/14, EU:C:2016:42, 28 punktą), tačiau taip nėra, jeigu šis paslaugų teikėjas, neinformavęs minėtos paslaugas užsakiusios įmonės, naudojo pastarosios neskelbtiną komercinę informaciją, kad parengtų minėtų konkurentų pasiūlymus.

31 Ginčijami suderinti veiksmai gali būti inkriminuojami šiai pačiai paslaugas užsakiusiai įmonei, jei ji pagrįstai galėjo numatyti, kad paslaugų teikėjas, į kurį ji kreipėsi, jos konfidencialia informacija dalijosi su jos konkurentais, ir buvo pasirengusi prisiimti su tuo susijusią riziką.

32 Nacionalinis teismas, vadovaudamasis nacionalinės teisės normomis, susijusiomis su įrodymų vertinimu ir reikalaujamo įrodinėjimo standartu, turi patikrinti, ar, atsižvelgiant į pagrindinės bylos aplinkybes, yra įvykdyta viena iš šių sąlygų.

33 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirma, į pateiktą klausimą reikia atsakyti taip, kad SESV 101 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad įmonė iš principo gali būti laikoma atsakinga už dalyvavimą atliekant suderintus veiksmus, kuriuos lėmė jai paslaugas teikiančio savarankiško paslaugų teikėjo elgesys, jeigu įvykdyta viena iš toliau nurodytų sąlygų:

— paslaugų teikėjas iš tikrųjų veikė vadovaujamas ir kontroliuojamas nagrinėjamos įmonės arba

— ši įmonė žinojo apie savo konkurentų ir paslaugų teikėjo siekiamus antikonkurencinius tikslus ir pati ketino aktyviai prisidėti juos įgyvendinant, arba

— minėta įmonė pagrįstai galėjo numatyti savo konkurentų ir paslaugų teikėjo antikonkurencinį elgesį ir buvo pasirengusi prisiimti iš to kylančią riziką.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

34 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (ketvirtoji kolegija) nusprendžia:

SESV 101 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad įmonė iš principo gali būti laikoma atsakinga už suderintus veiksmus, kuriuos lėmė jai paslaugas teikiančio savarankiško paslaugų teikėjo elgesys, jeigu įvykdyta viena iš toliau nurodytų sąlygų:

— **paslaugų teikėjas iš tikrųjų veikia vadovaujamas ir kontroliuojamas nagrinėjamos įmonės arba**

— **ši įmonė žinojo apie savo konkurentų ir paslaugų teikėjo siekiamus antikonkurencinius veiksmus ir pati ketino aktyviai prie jų prisidėti, arba**

— **minėta įmonė pagrįstai galėjo numatyti apie savo konkurentų ir paslaugų teikėjo antikonkurencinį elgesį ir buvo pasirengusi prisiimti iš to kylančią riziką.**

Parašai.